

Αναδιφώντας το χθες (306)

Βιωματικές προσεγγίσεις στην ιστορία και στη φύση του Ρεθύμνου (11)

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

54. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ. Περιήγηση στην εκπαιδευτική ιστορία του Ρεθύμνου (περίοδος 1925-2000) Ιστορικό. Ο περίπατος πραγματοποιήθηκε στις 5-10-2020 και κατέληξε στη Δημόσια Κεντρι-

Μιλήσαμε ακόμη για το πρώτο φροντιστήριο γαλλικής γλώσσας, το 1935 και για τα μαθήματα της Μαρίας Πρεβελάκη και της Κατίνας Βιγδίνη-Χαλκιαδάκη και ιταλικής του Εμμανουήλ Τσιριμονάκη, στην Εθνική Αντιστάσεως

55. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ. 55. Περιήγηση στην εκπαιδευτική ιστορία του Αγίου Βασιλείου. Ιστορικό. Ο περίπατος πραγματοποιήθηκε στις 3-10-2021 και κατέληξε στο Πνευματικό Κέντρο Μελάμπων, όπου έγινε η καθιερωμένη στις Ξεναγήσεις μας προβολή και συζήτηση.

κή Βιβλιοθήκη, όπου και έλαβε χώρα προβολή και συζήτηση. **Περίληψη.** Ξεκινήσαμε από τον «Οίκο Παιδείας», όπου στεγάστηκε από το 1932 το Γυμνάσιο Αρρένων και από το 1955 μέχρι το 1986 το Β' Γυμνάσιο, ενώ στη συνέχεια φιλοξένησε το Ενιαίο Πολυκλαδικό Λύκειο και το 1^ο Λύκειο. Στην οδό Γερακάρη θυμνήθηκε τα φροντιστήρια Χαλκιαδάκη, Δανάκου, Γενεράλη, Στεφανάκη, Δελγιώρη, Αρχοντάκη και αρκετά νεότερα. Στο διδακτήριο του 2^{ου} Δημοτικού μιλήσαμε και για τα 13^ο, 15^ο και 16^ο Δημοτικά Σχολεία. Στην Κουντουριώτη μιλήσαμε επίσης για τα φροντιστήρια Ξένων γλωσσών Χατζηγάκη, Σκορδαλού, Λυρούδια, Χαμπάκη, Ελληνοαμερικανικών, Βρετανικών κ.ά. Στη Γερακάρη μιλήσαμε για το «Παλλάδιον» και στον Άγνωστο Στρατιώτη για το «Πυθαγόρειον Λύκειον».

αυτά. Στην Προκουμιά συναντήσαμε το «Κέντρο Μελέτης και έρευνας της Ιστορίας της Εκπαίδευσης» και στην οδό Δρουλιόσκου μιλήσαμε για τις ιδιωτικές σχολές της Ελένης Παπαδογιάννη. Στην οικία Παγώνη θυμνήθηκε τη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κρήτης και στο Ορφανοτροφείο το εκεί σχολείο και από το 1954 το 5^ο Δημοτικό. Στο Ορφανοτροφείο στεγάστηκε αργότερα το Μουσικό Γυμνάσιο και Λύκειο, ενώ ανατολικότερα είχε ιδρυθεί το 1961 το 6^ο Δημοτικό Σχολείο και νοτιότερα στεγάστηκε το 1979 το 2^ο Γυμνάσιο.

Επιβοηθητικό υλικό. Στρατιδάκης Χάρης, *Περιηγήσεις στην εκπαιδευτική ιστορία του Ρεθύμνου*, Ρέθυμνο 2021. **Προβολή:** διατίθεται.

Περίληψη. Ξεκινήσαμε από τον Άγιο Ιωάννη Καμένο, στον οποίο σχολείο λειτουργούσε τουλάχιστον από το 1880, ενώ κοινοτικό διδακτήριο οικοδομήθηκε το 1900 και νεότερο το 1962. Συνεχίσαμε στη Μύρθιο, όπου σχολείο λειτουργούσε πριν το 1840. Από το 1878 λειτουργούσε στο χωριό και ελληνικό σχολείο, ενώ κοινοτικά διδακτήρια οικοδομήθηκαν το 1860. Η τρίτη στάση πραγματοποιήθηκε στη στυλοβάτη της εκπαίδευσης Μονή Πρέβελη. Με ηγουμένους φιλογράμματος και με επισκόπους προοδευτικούς, τον Νικόδημο και τον Ευμένιο, η Μονή πρωτοστάτησε στην υπόθεση της εκπαίδευσης στο Ρέθυμνο. Στο Σπήλι, όπου πραγματοποιήσαμε την επόμενη στάση, αλληλοδιδακτικό σχολείο πρωτολειτούργησε το 1858. Το 1899 ιδρύθηκε και κατώτερο παρθεναγωγείο, το οποίο επισκεφθήκαμε, ενώ από το 1883 ξεκίνησε τη λειτουργία του και σχολαρχείο.

Στάση πραγματοποιήσαμε και στον Πλατανέ, χωριό στο οποίο λειτουργούσε σχολείο όψιμα, το έτος 1934 και διδακτήριο οικοδομήθηκε το 1939. Συνεχίσαμε στη Μονή Αγίου Πνεύματος, τον εκπαιδευτικό φάρο του Αγίου Βασιλείου. Στις εγκαταστάσεις της από το 1836 λειτουργούσε σχολείο, και από το 1858 σχολαρχείο, που καταργήθηκε το 1909. Η περιήγηση έκλεισε με επίσκεψη σ' ένα άλλο μεγάλο εκπαιδευτικό κέντρο, τις Μελάμπες, όπου σχολείο είχε ιδρυθεί προ του 1848. Το 1899 ιδρύθηκε και παρθεναγωγείο. Διδακτήριο οικοδομήθηκε προ του 1910 και τμήμα του διασώζεται μετασκευασμένο από την Ενορία. Το 1953 αποπερατώθηκε νεότερο διδακτήριο που στέγαζε και το γυμνάσιο που λειτουργούσε για λίγες δεκαετίες. Σήμερα η

56. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ. Περιήγηση στην εκπαιδευτική ιστορία του Αμαρίου Ιστορικό. Ο περίπατος πραγματοποιήθηκε στις 9-10-2022 και κατέληξε στο πάντα φιλόξενο Νεφς Αμάρι, όπου έλαβε χώρα προβολή και συζήτηση.

Περίληψη. Ξεκινήσαμε από το παλιό διδακτήριο του Μέρωνα, όπου μας ξενάγησαν οι τοπικές αρχές. Μας ενημέρωσαν για τον εκπαιδευτική ιστορία του χωριού, στο οποίο είχαν λειτουργήσει όχι μόνο χριστιανικά σχολεία αλλά και μουσουλμανικά, πρωτοβάθμιο και δευτεροβάθμιο. Ο περίπατος συνεχίστηκε στις Ελένες, όπου δίπλα στην προτομή του δωρητή του διδακτηρίου Στυλιανού Μαρκαντώνη ενημερωθήκαμε για την ευποία του από τον ανιψιό του Νικόλαο Μαρκαντώνη. Η επόμενη στάση πραγματοποιήθηκε στο Γερακάρη, κοντά στο νεότερο διδακτήριο, το οποίο σήμερα στεγάζει νηπιαγωγείο. Εκεί, δίπλα στην προτομή Εμμανουήλ Γενεράλη, ενημερωθήκαμε για την προσφορά του στην εκπαίδευση από τον ίδιο ομιλητή.

μία αίθουσα του διδακτηρίου αυτού, το οποίο παραμένει ενεργό, στεγάζει έκθεση εκπαιδευτικών κειμηλίων. **Επιβοηθητικό υλικό.** Στρατιδάκης Χάρης, *Περιηγήσεις στην εκπαιδευτική ιστορία του Ρεθύμνου*, Ρέθυμνο 2021. **Προβολή:** διατίθεται.

Στάση πραγματοποιήσαμε και στις Βρύσες, μπροστά στο νεότερο διδακτήριο, αφού το προηγούμενο είχε ανατιναχθεί το 1944 από τα γερμανικά στρατεύματα κατοχής. Εκεί αναφερθήκαμε στο επιφανές τέκνο του χωριού Εμμανουήλ Βυβιλάκη, ο οποίος, προσέφερε τα μέγιστα στην υπόθεση της κρητικής εκπαίδευσης. Ακολούθησε πέρασμα από το Άνω Μέρος, με το επίσημο μεταπολεμικό διδακτήριό του, και στάση στη Μονή Καλοειδαινας,

η οποία πυρπολήθηκε στην επανάσταση του 1821 και τα εισοδήματά από την περιουσία της αφιερώθηκαν στην εκπαίδευση του Αμαρίου. Η επόμενη στάση πραγματοποιήθηκε στο νεότερο διδακτήριο του Μοναστηρακιού, κλειστό από χρόνια, ένα από τα σημαντικότερα από αρχιτεκτονική άποψη στο Ρέθυμνο, ενώ πολύ σημαντικό για την προσφορά του ήταν και το Ελληνικό Σχολείο του χωριού, αίθουσα του οποίου διασώζεται. Καταλήξαμε στο Νεφς Αμάρι, φιλοξενούμενοι του Συλλόγου Γυναικών και του Πολιτιστικού Συλλόγου, στο διδακτήριο του οποίου πραγματοποιήσαμε προβολή και συζήτηση. **Επιβοηθητικό υλικό.** Στρατιδάκης Χάρης, *Περιηγήσεις στην εκπαιδευτική ιστορία του Ρεθύμνου*, Ρέθυμνο 2021. **Προβολή:** διατίθεται.

57. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ. Περιήγηση στην εκπαιδευτική ιστορία του Δυτικού Ρεθύμνου Ιστορικό. Ο περίπατος πραγματοποιήθηκε στις 7-10-2023 και περιέλαβε προβολή-συζήτηση που έγινε στο Μουσείο Τοπικής Ιστορίας Ρουστίκων. **Περίληψη.** Επισκεφθήκαμε επτά συνολικά χωριά και δέκα διατηρούμενα διδακτήρια, στα χωριά Αργυρούπολη (Αλληλοδιδακτικό 1840, Παρθεναγωγείο 1901-1929, Γυμνάσιο πλήρες 1974, σήμερα ΕΚΦΕ), Ζουριδί (αλληλοδιδακτικό και ελληνικό 1872-φωτογραφία), Άγιος Κωνσταντίνος (αλληλοδιδακτικό 1850, παρθεναγωγείο 1903-1915), Ρουστίκα (αλληλοδιδακτικό προ 1850, παρθεναγωγείο 1900-1909, ελληνικό 1878), Φραντζεσκιά (αλληλοδιδακτικό 1860, παρθεναγωγείο 1909-1910) και Πρινές (αλληλοδιδακτικό προ 1850, παρθεναγωγείο 1902-1911).

Στην προβολή που ακολούθησε δόθηκαν στοιχεία για την εκπαιδευτική ιστορία και των άλλων οικισμών του δυτικού Ρεθύμνου: Ατσιπόπουλο (αρρεναγωγείο προ του 1844, παρθεναγωγείο 1899), Γωνιά (αλληλοδιδακτικό 1850), Γεράνι (1880), Γάλλου (αλληλοδιδακτικό 1850), Κάστελλος (1917), Πάνω και Κάτω Βολοαμόνδρο (1911 και 1917), Πάνω και Κάτω Μαλάκι (1903 και 1889), Σαΐτούρες (1916), Καλονύχτης (1918), Μυριοκέφαλα (1889), Μαρουλού (1937), Κάτω Πόρος (1918), Βιλανδρέδο (1889), Βελονάδο (1967), Αρολιθί (1900), Μούντρος (1874), Επισκοπή (αρρεναγωγείο προ 1850, παρθεναγωγείο 1899, ελληνικό 1878), Αρχοντική (ελληνικό 1878 και δημοτικό 1889), Άγιος Ανδρέας (1952) και Καρωτή (1929). Δόθηκαν επίσης πληροφορίες για ιδρύματα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Αργυρούπολη, Ατσιπόπουλο, Επισκοπή). Στην προβολή γνωρίσαμε 47 διδακτήρια, μερικά από τα οποία σήμερα δεν σώζονται. **Επιβοηθητικό υλικό.** Στρατιδάκης Χάρης, *Περιηγήσεις στην εκπαιδευτική ιστορία του Ρεθύμνου*, Ρέθυμνο 2021. **Προβολή:** διατίθεται.

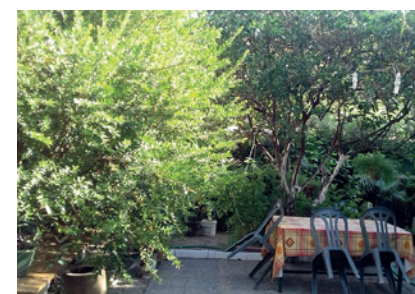

58. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ. Ξεναγήση στο Σχολικό Μουσείο του Δήμου Ρεθύμνης Ιστορικό. Η ξεναγήση, τροποποιημένη αναλόγως του κοινού, έχει πραγματοποιηθεί αλληλλάλλως φορές, για σχολεία, συλλόγους, φορείς και μεμονωμένους επισκέπτες.

Περίληψη. Ξεκινάμε από το αμφιθέατρο στον αύλειο χώρο, όπου ενημερώνουμε τους συμμετέχοντες για την εκπαιδευτική ιστορία της Αμνάτου. Σχολείο λειτουργούσε εδώ πριν από την επανάσταση του 1866, με έξοδα της μονής Αρκαδίου, ενώ διδακτήριο ανεγέρθηκε το 1864 και πυρπολήθηκε δύο φορές. Επισκευάστηκε το 1901 και στέγαζε το σχολείο μέχρι το 1962, οπότε ανεγέρθηκε το υπάρχον διδακτήριο. Στην Αμνάτο λειτουργούσε επίσης βραχύχρονο ελληνικό σχολείο. Συνεχίζουμε στο εσωτερικό του κτηρίου, στο οποίο ο προθάλαμος στεγάζει σήμερα ένα διάγραμμα και αναρτημένο εποπτικό υλικό. Στην βιβλιοθήκη-αρχιεπισκοπή παρουσιάσαμε σχετικό υλικό, από τη συλλογή που υπερβαίνει τα επτά χιλιάδες αντικείμενα. Στην εκθεσιακή αίθουσα ξεναγούμε τους επισκέπτες στους μεγάλους πίνακες, που περιλαμβάνουν όλα τα σχολεία που λειτουργούσαν στην Κρήτη την περίοδο 1661-1964, τις δύο εκατοντάδες διδακτήριον του διαμερίσματος Ρεθύμνου, τις τρεις εκατοντάδες Αλφαριθμητικών της νεοελληνικής εκπαίδευσης και την εκπαιδευτική ιστορία της Κρήτης, με έμφαση στο Ρέθυμνο.

Ακολουθεί ξεναγήση στις προθήκες με τις συλλογές φυσικής ιστορίας από κλειστά σήμερα σχολεία και στις αρχαιολογικές τους συλλογές. Σειρά έχουν οι προθήκες με όργανα φυσικοχημείας, με αναγνωστικά βιβλία και τετράδια διαφόρων εποχών, με υλικά μαθητικών συσπτιών και με ποικίλο εποπτικό υλικό (χάρτες, film strips, slides, πίνακες κ.λπ.). Η ξεναγήση συνεχίζεται στην αίθουσα προσομοίωσης διδασκαλίας αλλά και στον εξωτερικό χώρο, στο Ζωοκήπιον, στο Αγροκήπιον και στην κήπο αρωματικών φυτών. Σ' όλες τις Ξεναγήσεις μας επιδιώκουμε την κατάληξή τους σε εργαστήριο δραστηριοτήτων (γραφική με διαφορετικά εργαλεία, καλλιγραφίας, ωδικής κ.λπ.). **Επιβοηθητικό υλικό.** Στρατιδάκης Χ., *Τετράδιον Σχολικού Μουσείου Δήμου Ρεθύμνης*, Ρέθυμνο 2021. **Προβολή:** διατίθεται.

Πού γεννήθηκε τελικά ο Παντελής Πρεβελάκης;

Επικοινωνήστε μαζί μου ο φίλος ερευνητής Μάνος Γοργοράπτης για να θέσει υπόψη μου ένα βιβλιαράκι που εκδόθηκε το 1966 επί τη ευκαιρία του ανεβάζματος του «Ηρασιεύσιου» και στο οποίο ο Παντελής Πρεβελάκης αναφέρεται στις ιδιαίτερες σχέσεις του με το χωριό Πηγή. Και μπορεί να μην είχε γεννηθεί τελικά εκεί, όμως εκεί ξεκαλοκαίριζε με την οικογένειά του, κι εκεί είχε περπατήσει τα σοκάκια του και γνωρίσει ανθρώπους όπως ο Κανάκης κι η θεία-Ρουσάκη, τους οποίους απαθανάτισε στον «Ηλιο του θανάτου». Το σπίτι της γέννησής του στη συμβολή των οδών Αγία Βαρβάρας και Εθνικής Αντιστάσεως (στη φωτογραφία ο κήπος του) μου είχε υποδείξει ο αιμίμητος Λεωνίδας Καούντας, με από εκείνο πάνω από το φωτογραφείο Μυλωνά, που μου είχε αναφέρει ο Γιώργης Αγγελιδάκης και είχα αναφέρει, προφορικά και γραπτά. Θέλω να πιστεύω ότι θα έρθει κάποτε η στιγμή να οργανώσουμε έναν μυθιστορηματικό ιστορικό περίπατο και στην Πηγή, όπως το έχουμε κάνει για τη γενέθλια πόλη του «βάρδου του Ρεθέμνου».

Πάμε βόλτα στα Χανιά;

Πριν από λίγες μέρες είχαμε τη χαρά τρεις Ρεθεμνιώτες, ο Νίκος Δασκαλάκης, ο Κωστής Ράλλης και ο υπογραφομένος, να παρευρεθούμε στην παρουσίαση του νέου βιβλίου του Μανόλη Μανουσάκα στο Πνευματικό Κέντρο Χανίων. Θυμίζω εδώ ότι φωτογραφικό υλικό του ακάματου αυτού συλλέκτη και ιστοριοδίφη είχαμε τη ευκαιρία να χαρούμε στο Ρέθυμνο παλιότερα, στα πλαίσια των «Ημερών Ρεθύμνου». Ο σεμνός αυτός φίλος χάρηκε ιδιαίτερα με την παρουσία μας, σε σημείο που να κάνει ιδιαίτερη αναφορά σε μας στην προσφώνησή του. Από την πλευρά μας διαπιστώσαμε για μια ακόμα φορά ότι δεν είναι δύσκολο να συσφίξουμε τους πνευματικούς δεσμούς μας με τους ανθρώπους των γραμμάτων της γειτονικής πόλης. Με την ευκαιρία αυτή λοιπόν θα επαναλάβω την παλιότερη πρότασή μου, με μότο το τραγούδι «Πάμε βόλτα στα Χανιά» του Μίκη Θεοδωράκη και ερμηνευτή τον Γρηγόρη Μπιθικιώτη.

...στην κάτω γειτονιά, να πάρουμε μια βάρκα με πανιά!

Η βόλτα μας, οποτεδήποτε πραγματοποιηθεί, θα είναι θεματική, αφιερωμένη στο χανιώτικο έντυπο και στους ανθρώπους του. Θα ξεναγηθούμε στο Μουσείο Τυπογραφίας και θα επισκεφθούμε το ιστορικό βιβλιοπωλείο Πετρακή και το Ιστορικό Αρχείο Κρήτης, με ξεναγό τον Κ. Φουρνάρη. Το ίδιο θα προσπαθήσουμε και για τον Φιλολογικό Σύλλογο Χρυσόστομος με την μεγαλειώδη αίθουσά του και τη Δημοτική Βιβλιοθήκη, η οποία ανακαινίστηκε και εξελίχθηκε σε Media Lab. Το ίδιο μπορούμε να κάνουμε και με την Παιδική-Εφηβική Βιβλιοθήκη στον Κήπο, όπου στη συνέχεια θα πιούμε τον καφέ μας στο αστικό του ιστορικό καφέ. Εκεί ή στο βενετσιάνικο λιμάνι θα επιδιώξουμε να συναντηθούμε με Χανιώτες του πνεύματος, όπως τον Μ. Μανουσάκα, τον Α. Πλυμάκη, τον Β. Κακατσάκη, τον Β. Χαρωνίτη και εκδότες σημαντικούς για την Κρήτη, όπως ο Μ. Φραντζεσκάκης και ο Μαχαίριδης. Όσοι πιστοί δηλώσετε μου το ενδιαφέρον σας στο 2831055031 και όταν θα ειδοποιηθείτε προσέλθετε!

* Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ. Παιδαγωγικής-ιστορικός ερευνητής-συγγραφέας strharis@yahoo.gr, 2831055031